

MAŁGORZATA CZERWIŃSKA*

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska

PAWEŁ ZAJĄC*

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska

ZWIĘKSZENIE REPRESYJNOŚCI POLITYKI KARNEJ PAŃSTWA A BEZPIECZEŃSTWO PRAWNE JEDNOSTKI

INCREASING THE REPRESSIVENESS OF STATE CRIMINAL POLICY AND THE LEGAL SECURITY OF THE INDIVIDUAL

ABSTRAKT: Bezpieczeństwo jest podstawową potrzebą każdego człowieka. Nie jest to pojęcie jednoznaczne i można je różnie klasyfikować. Wyróżnia się m.in. bezpieczeństwo zewnętrzne, wewnętrzne, narodowe, ekonomiczne, militarne, kulturowe, ekologiczne czy prawne. Państwo zobligowane jest do podejmowania działań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa w każdym wymiarze. Kategoria bezpieczeństwa prawnego nakłada na państwo obowiązek wypracowania takich mechanizmów i gwarancji prawnych, które wzbudzą wśród obywateli poczucie pewności i stabilności prawa. Innymi słowy, każda jednostka ma prawo do jasnego i przejrzystego prawa, cechującego się pewną określoną stabilnością, a w przypadku wprowadzanych zmian, do gwarancji, że prawodawca nie wprowadzi ich w sposób arbitralny i mniej korzystny dla obywatela. Jest to szczególnie ważne zwłaszcza na gruncie polityki karnej państwa, gdzie ustawodawca powinien wykazać się szczególną roztropnością i rzetelnością zachowania właściwej procedury legislacyjnej. Od wielu lat toczy się dyskusja na temat zmian w prawie karnym, które skutecznie ograniczyłyby liczbę popełnianych przestępstw. Niestety, wprowadzenie

* mgr. Małgorzata Czerwińska War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0001-7146-2948> m.czerwinska@akademia.mil.pl

Copyright (c) 2022 Jacek Pawłowski This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.

* dr Paweł Zajac, War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0002-1132-2414> p.zajac@akademia.mil.pl

Copyright (c) 2022 Małgorzata Czerwińska, Paweł Zajac work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.

niektórych rozwiązań przez ustawodawcę nie zawsze znajduje racjonalne uzasadnienie. Niepokojący jest zarówno charakter tych zmian, jak również tempo ich wprowadzenia. Na początku grudnia 2022 r. ustawodawca zaostrzył kary za niektóre przestępstwa, podniósł górną granicę kary pozbawienia wolności z 15 do 30 lat, wprowadził karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia, wyposażył prokuratorów w dodatkowe uprawnienia (co prowadzi do naruszenia standardu równości broni między stronami w postępowaniu karnym). Wcześniej, w 2020 r., ustawodawca ponownie poszerzył katalog środków zapobiegawczych, w 2016 r. wprowadził zaś możliwość zastosowania lub przedłużenia tymczasowego aresztowania na podstawie dowodów z zeznań świadków, których treść nie jest znana oskarżonemu i jego obrońcy. Artykuł poświęcono krytycznej analizie niektórych z wprowadzonych zmian.

SŁOWA KLUCZOWE: polityka karna, represja, bezpieczeństwo prawne

ABSTRACT: Security is a basic need for everyone. It is not an unambiguous concept and can be classified in various ways. There are different categories of security, including external, internal, national, economic, military, cultural, environmental or legal security. The state is obliged to take measures to ensure security in every aspect. Legal security imposes an obligation on the state to develop such legal mechanisms and guarantees that instil a sense of legal certainty and stability among citizens. In other words, every individual has the right to a clear and transparent law, characterised by a certain degree of stability, and, in the case of changes introduced, to a guarantee that the legislator will not introduce them arbitrarily and to the lesser benefit of the citizen. This is particularly important, especially in the area of state criminal policy, where the legislator should be particularly prudent and diligent in maintaining a proper legislative procedure. There has been an ongoing discussion for many years about changes to criminal law that would effectively reduce the number of committed crimes. Unfortunately, the introduction of certain solutions by the legislator is not always rationally justified. Both the nature of these changes and the speed at which they are being introduced are worrying. At the beginning of December 2022, the Polish legislator increased the penalties for certain crimes, raised the upper limit of term imprisonment from 15 to 30 years, introduced life imprisonment without the possibility of parole, equipped prosecutors with additional powers (leading to a violation of the standard of equality of arms between parties in criminal proceedings). Earlier, in 2020, the legislature again expanded the catalogue of preventive measures, and in 2016, the legislature introduced the possibility of applying or extending pre-trial detention based on witness evidence, unknown to the accused and his defence counsel. The article was dedicated to discussing these changes.

KEYWORDS: penal policy, repression, legal security

WSTĘP

Bezpieczeństwo jest fundamentalną oraz naturalną potrzebą każdego człowieka. W koncepcji hierarchii potrzeb zaproponowanej przez A. Maslowa występuje zaraz po potrzebach

fizjologicznych, jako podstawowa kategoria związana ze stabilizacją oraz ochroną przed zagrożeniami¹. W doktrynie pod pojęciem bezpieczeństwa rozumie się zarówno stan, dający poczucie niezagrożenia, spokoju czy pewności², jak i pewien proces, który „odnosi się do poziomu bezpieczeństwa i jego organizacji podlegających dynamicznym (...) zmianom”³. Bezpieczeństwo w tym kontekście posiada dwa aspekty: obiektywny oraz subiektywny. Pierwszy z nich wiąże się z istnieniem przesłanek do wystąpienia realnego zagrożenia, drugi zaś ukazuje poczucie bezpieczeństwa. J. Stańczyk, zauważa, że „w najbardziej dosłownym znaczeniu bezpieczeństwo jest rzeczywiście identyczne z pewnością (...) i oznacza brak zagrożenia (...) albo ochronę przed nim”⁴. Ze względu na rodzaj zagrożenia, jakie może wpływać na poczucie bezpieczeństwa, badacze nauk o bezpieczeństwie dokonali klasyfikacji tego pojęcia, m.in. na bezpieczeństwo zewnętrzne, wewnętrzne, narodowe, ekonomiczne, militarne, kulturowe, ekologiczne czy prawne, które stanowi przedmiot analizy niniejszego opracowania.

Bezpieczeństwo prawne jest zagadnieniem interdyscyplinarnym, bowiem pozostaje w zakresie zainteresowania nie tylko badaczy z zakresu nauk o bezpieczeństwie, ale również jurystów, co związane jest ściśle z istotą tej kategorii bezpieczeństwa, odnoszonej do zapewnienia spójności i stabilności całego porządku prawnego. J. Potrzebszcz definiując pojęcie bezpieczeństwa prawnego stwierdza, że jest ono stanem osiąganym „przy pomocy prawa pozytywnego, w którym dobra życiowe człowieka i jego interesy są strzeżone (chronione) w sposób możliwie całkowity i skuteczny”⁵. Na gruncie prawnym, kategoria ta wywodzona jest z zasady demokratycznego państwa prawnego i ściśle powiązana jest z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, na co wskazał w jednym ze swoich orzeczeń Trybunał Konstytucyjny, stwierdzając, że „zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa opiera się na pewności prawa a więc takim zespole cech przysługujących prawu, które zapewniają jednostce bezpieczeństwo prawne; umożliwiają jej decydowanie o swoim postępowaniu w oparciu o pełną znajomość przesłanek działania organów państwowych oraz konsekwencji prawnych, jakie jej działania mogą pociągnąć za

¹ A.H. Masłow, *Motywacja i osobowość*, Warszawa: Wydawnictwo PAX, 1990, s. 47.

² M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1978, s. 147.

³ W. Chojnacki, *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa*, w: *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, B. Wiśniewski (red.), Szczytno 2011, s. 15.

⁴ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa, 1996, s. 17

⁵ J. Potrzebszcz, *Podmiot bierny a podmiot czynny bezpieczeństwa prawnego*, "Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie", 2015, T. 8, s. 78.

sobą. Jednostka winna mieć możliwość określenia zarówno konsekwencji poszczególnych zachowań i zdarzeń na gruncie obowiązującego w danym momencie stanu prawnego jak też oczekiwać, że prawodawca nie zmieni ich w sposób arbitralny. Bezpieczeństwo prawne jednostki związane z pewnością prawa umożliwia więc przewidywalność działań organów państwa a także prognozowanie działań własnych”⁶. Z analizy powyższego orzeczenia, jasno wynika, że kategoria bezpieczeństwa prawnego nakłada na państwo obowiązek wypracowania takich mechanizmów i gwarancji prawnych, które wzbudzą wśród obywateli poczucie pewności i stabilności prawa. Innymi słowy, każda jednostka ma prawo do jasnego i przejrzystego prawa cechującego się pewną określoną stabilnością, a w przypadku wprowadzanych zmian, do gwarancji, że prawodawca nie uczyni ich w sposób arbitralny i mniej korzystny dla obywatela⁷. Zasada bezpieczeństwa prawnego stanowi zatem pewnego rodzaju „kaganiec” dla władzy, chroniący obywateli przed rażącymi, niesprawiedliwymi czy pochopnymi decyzjami decydentów. Powinna ona być wyznacznikiem i fundamentalnym standardem w demokratycznych państwach prawa, jako realizacja zasady praworządności. Pozostaje jednak pytanie, czy zasada ta powinna doznać ograniczeń w przypadku kolizji z innymi wartościami konstytucyjnymi, takimi jak ochrona życia i zdrowia jednostek, czy zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, na straży których stoi polityka karna państwa, rozumiana jako „działania polegające na stosowaniu systemu środków karnych i pozakarnych” takich jak „środki zapobiegawcze, polityka sądowego wymiaru kary (indywidualizacja wymiaru kary), analiza ustalonych w trakcie postępowania czynników sprzyjających przestępczości i stanowiących nadal realne zagrożenie”⁸. W przypadku tak skonstruowanego pytania, odpowiedź może być tylko jedna – przecząca. Wydaj się bowiem, że to właśnie na gruncie polityki karnej państwa, w szczególności w zakresie legislacyjnym, zasada pewności prawa powinna stać się podstawowym standardem i mechanizmem chroniącym jednostki przed dyskrejonalnymi i nieprzemyślanymi działaniami państwa.

⁶ Wyrok TK z dnia 14 czerwca 2000 r. sygn. akt P. 3/2000, Dz.U Nr 50, poz. 600.

⁷ J. Potrzeszcz, *Bezpieczeństwo prawne w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, "Roczniki Nauk Prawnych", 2006, T. 16, nr 1, s. 10-11.

⁸ W. Jarocho, *Polityka karna – strategia punitywna czy liberalna*, „Studia Prawnoustrojowe” nr 15, 2012, s. 49-50.

INGERENCJA W SFERĘ PRAW JEDNOSTKI W PROCESIE KARNYM

W porównaniu do innych procedur, postępowanie karne charakteryzuje się większą intensywnością stosowanych w jego ramach środków, w tym środków przymusu. Potrzeba ich stosowania może pojawić się, a często pojawia się, już na wczesnym etapie postępowania. Mogą one być stosowane kumulatywnie (jak jest w przypadku środków zapobiegawczych o charakterze nieizolacyjnym) lub nie (jak jest w przypadku tymczasowego aresztowania), a sam poziom dolegliwości w każdej sytuacji powinien uwzględniać okoliczności sprawy i zachowanie sprawcy. Choć ingerencja organów procesowych w sferę praw jednostki w trwającym procesie karnym może przybrać różne formy i poziom dolegliwości, społeczeństwo godzi się na nią, uwzględniając sam cel procesu, jakim jest przywrócenie spokoju i bezpieczeństwa publicznego, naruszonego popełnionym czynem. Ustawodawca wyposażył organy procesowe w odpowiednie instrumenty, mające prowadzić do tzw. trafnej reakcji karnej, a społeczeństwo ufa (lub z założenia powinno ufać), że podejmowane przez nie działania będą względem jednostki sprawiedliwe i uczciwe, co powinno zapewnić odpowiedni poziom stabilności i bezpieczeństwa prawnego.

Stosując środki zapobiegawcze organy procesowe nie rozstrzygają o winie oskarżonego, należy bowiem pamiętać, że w polskim systemie prawnym obowiązuje zasada domniemania niewinności określona w art. 42 ust. 3 Konstytucji⁹ oraz art. 5 § 1 kpk¹⁰, zgodnie z którą oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem. Relacja występująca między tymi instytucjami wciąż budzi kontrowersje. Z jednej strony trudno uznać, iż naczelna zasada procesu, występująca we wszystkich systemach prawnych, której fundamentalne znaczenie podkreślał niejednokrotnie Trybunał Konstytucyjny, czyniąc adresatami normy konstytucyjnej wszystkich, w szczególności zaś organy władzy publicznej¹¹, doznaje ograniczeń, głównie dlatego, że oskarżony dalej nie jest uznawany za winnego, a zastosowanie środków zapobiegawczych jest konieczne celem zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania¹². Z drugiej jednak strony, czasem nie ma możliwości przeprowadzenia skutecznego postępowania karnego bez ingerencji (koniecznej, usprawiedliwionej i rekompensowanej) w sferę praw osób uwikłanych w proces¹³.

⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 z późn. zm.).

¹¹ Wyrok TK z dnia 16 maja 2000 r., P 1/99, OTK 2000, z. 4, poz. 11.

¹² M. Cieślak, *Polska procedura karna*, wydanie III, Warszawa 1984, s. 358.

¹³ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa, 2007, s. 51.

Spółeczeństwo godząc się na ową ingerencję przyzwala jednocześnie na ograniczenie zasady domniemania niewinności, której samo funkcjonowanie w systemie prawnym nie wyklucza możliwości oddziaływania w postępowaniu karnym na oskarżonego¹⁴, oddziaływania, które ze względu na główny cel stosowania środków zapobiegawczych (zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania¹⁵), zapewnia osiągnięcie trafnej reakcji karnej, m. in. przez uniemożliwienie sprawcy przestępstwa mataczenia czy ucieczki. Należy jednak pamiętać, że organy procesowe stosujące środki zapobiegawcze, realizując podstawowe cele procesu nie powinny naruszać praw jednostki w zakresie większym niż jest to konieczne. Ingerencja, jakiej dokonują, ograniczona jest narzuconymi przez ustawodawcę trzema podstawowymi zasadami: ustawowej podstawy, minimalizacji i umiaru¹⁶. Oczywiście każda ingerencja jest naruszeniem praw jednostki, jednak zaznaczyć należy, że chodzi tu o taki jej zakres, który jest konieczny i niezbędny dla celów wyższych niż poświęcane dobro. I tak zasada ustawowej podstawy oznacza, że środki zapobiegawcze mogą być stosowane wyłącznie, gdy przewiduje to akt rangi ustawowej i wynika ona z art. 31 ust. 3 Konstytucji określającego warunki dopuszczalności ingerencji w sferę praw i wolności jednostki. W myśl tej dyrektywy dopuszcza się do ograniczenia prawa lub wolności tylko wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa, porządku publicznego, ochrony środowiska, zdrowia, moralności publicznej, bądź wolności i praw innych osób oraz gdy nie narusza to istoty tych praw lub wolności. Zasada minimalizacji (nazywana też zasadą proporcjonalności) oznacza, iż winno się stosować tylko tyle przymusu, ile jest niezbędne w związku z realizacją celu, jaki chce się osiągnąć. W każdym przypadku, gdy przemawia za tym zmiana okoliczności sprawy, a cel, dla którego dany środek jest stosowany zostanie zrealizowany, organ procesowy zobowiązany jest zmienić środek surowszy na łagodniejszy¹⁷. Ustalenie czy w konkretnym przypadku doszło do naruszenia tej dyrektywy wymaga przeprowadzenia testu proporcjonalności¹⁸. Polega on na odpowiedzi na trzy pytania: czy dana norma może doprowadzić do zamierzonych skutków - należy mieć więc

¹⁴ Wyrok TK z dnia 17 grudnia 2003 r., SK 15/02, OTK-A 2003, z. 9, poz. 103, wyrok TK z dnia 8 stycznia 2008 r., P 35/06, OTK-A 2008, z. 1, poz. 1.

¹⁵ M. Cieślak, *Polska procedura karna*, wydanie III, Warszawa 1984, s. 358.

¹⁶ W doktrynie wśród reguł dotyczących stanowienia i stosowania środków przymusu w procesie karnym wskazuje się też na regułę wyłączności decyzji sądowej w przedmiocie środka przymusu, choć nie jest ona w pełni realizowana w polskim porządku prawnym. Szerzej: J. Zagrodnik (red.), *Proces karny*, Warszawa 2019, s. 422-423.

¹⁷ R. Ponikowski, *Środki przymusu*, [w:] R. Ponikowski, W. Posnow, Z. Świda (red.), *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 410.

¹⁸ A. Kiełtyka, *Środki zapobiegawcze w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, [w:] E. Dynia, C. P. Kłak (red.), *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, Rzeszów 2005, s. 246.

świadomość tego, co można osiągnąć dzięki ingerencji, jaki jest jej cel, czy jej ustanowienie jest konieczne dla ochrony interesu publicznego - korzyść wynikająca z ingerencji powinna być większa, niż poświęcane dobro oraz, czy jej efekty są proporcjonalne z ograniczeniami, jakimi poddawana jest jednostka - proporcjonalność między dobrem poświęcanym a osiąganą korzyścią powinna być realna (proporcjonalność *sensu stricto*)¹⁹. Ostatnia ze wspomnianych wcześniej dyrektyw - zasada umiaru - to dyrektywa wyboru środka łagodniejszego²⁰. W toku postępowania karnego organ procesowy ma możliwość zastosowania wielu środków zapobiegawczych, o różnej dolegliwości, w związku z czym musi rozważyć, który jest wystarczający do prawidłowego zabezpieczenia postępowania. Nie wolno mu stosować środka surowszego, jeśli łagodniejszy wystarczy, a tymczasowe aresztowanie, jako środek najostrejszy, winno być *ultima ratio*.

ZASADA PRAWIDŁOWEJ LEGISLACJI

Mając na uwadze wskazaną już konieczność zapewnienia stabilizacji i bezpieczeństwa prawnego, nie sposób nie dostrzec intensyfikacji działań ustawodawcy, w zakresie kreowania polityki karnej państwa. Często jednak takie działania prowadzone są bez głębszej refleksji i skutkują powstaniem nieprawidłowości w zakresie procedury legislacyjnej. Mało tego, wprowadzenie pewnych rozwiązań, nie zawsze znajduje racjonalne uzasadnienie. Niepokojące są zarówno tempo wprowadzanych zmian, sposób ich wprowadzenia, jak i działania zmierzające do poszerzenia katalogu środków zapobiegawczych, prowadzące jednak do nadmiernej kazuistyki. Najbardziej niepokojący jest jednak fakt wprowadzania obszernych zmian bez przeprowadzonych uprzednio konsultacji społecznych, a nawet wbrew sygnalizowanym przez środowiska prawnicze problemom²¹. Wydawać by się zatem mogło, że ustawodawcę dotknęła „pomroczność jasna” w zakresie respektowania zasad prawidłowej legislacji, które wyprowadzone zostały przez Trybunał Konstytucyjny z zasady demokratycznego państwa prawa, jako „zbiorcze wyrażenie szeregu reguł i zasad, które wprawdzie nie zostały *expressis verbis* ujęte w pisanym tekście konstytucji, ale w sposób immanentny wynikają z

¹⁹ Wyrok TK z dnia 13 marca 2007 r., K 8/07, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 26.

²⁰ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, s. 1114.

²¹ Swoją oczywisty sprzeciw w sprawie najnowszych zmian w prawie karnym materialnym i procesowym zgłosiło ponad 170. przedstawicieli środowiska prawniczego, specjalizujących się w zakresie nauk penalnych, wskazujących m.in. utrudnienia, jakie wprowadzane zmiany spowodują w zakresie współpracy międzynarodowej. Szerzej: *Apel 173 naukowców do Prezydenta o zawetowanie nowelizacji Kodeksu karnego*, <https://karne24.com/apel-173-naukowcow-o-weto/>, dostęp: 22.12.2022 r.

aksjologii oraz z istoty demokratycznego państwa prawnego. Owe reguły i zasady miały najróżniejszy charakter, odnosząc się zarówno do prawa materialnego (przypomnijmy, że za konieczny element demokratycznego państwa prawnego uznano istnienie niektórych praw jednostki, jak prawo do życia, prawo do prywatności, a przede wszystkim – prawo do sądu), jak i do tzw. zasad przyzwoitej legislacji (np. zakaz stanowienia przepisów z mocą wsteczną, nakaz zachowania „odpowiedniej” *vacatio legis*, nakaz poszanowania praw słuszenie nabytych), a ogólną podstawą było uznanie, że demokratyczne państwo prawne wymaga poszanowania zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa²². T. Zalasieński, analizując szerzej orzecznictwo TK, w odniesieniu do zasady prawidłowej legislacji, dokonał wyliczenia składowych reguł, wchodzących w jej zakres, wśród których wymienił: zasadę niedziałania prawa wstecz, zasadę ochrony praw nabytych, zasadę odpowiedniego *vacatio legis*, zasadę określoności przepisów prawa, zasadę *pacta sunt servanda*, zasadę poszanowania interesów w toku, zasadę nakazującą stosowanie przepisów przejściowych, zasadę zakazującą zmiany prawa podatkowego w trakcie roku podatkowego, zasadę proporcjonalności, zasadę przestrzegania zasad techniki prawodawczej²³. Powyższy katalog stanowi zbiór uniwersalnych reguł, które powinny być standardem przy procedowaniu aktów prawa powszechnie obowiązującego, i które należy traktować jako jeden z mechanizmów gwarantujących zapewnienie bezpieczeństwa prawnego obywatelom²⁴. Tym bardziej, w przypadku zmian w polityce karnej państwa, w której ustawodawca winien wykazać się szczególną roztropnością i rzetelnością zachowania właściwej procedury legislacyjnej, gwarantującej względną stałość i stabilność unormowań karnoprawnych oraz ich przewidywalność. W doktrynie podkreśla się, że cel taki może zostać osiągnięty poprzez prowadzenie „szeroko zakrojonych konsultacji społecznych, w tym w głównej mierze z wsluchiowaniem się w głos opinii wyrażanych przez specjalistów zajmujących się materią, której dotyczyć ma proponowane rozwiązanie karnoprawne. Mowa w tym miejscu nie tylko o praktykach czy przedstawicielach doktryny prawa karnego, ale też o specjalistach z innych dziedzin (m.in. medycyny, psychologii czy też socjologii). Wspomniane wsluchiwanie się to nie tylko formalne zasięgnięcie opinii, ale także faktyczne wzięcie pod uwagę argumentów przedstawianych przez poszczególnych

²² Wyrok TK z dnia 25 listopada 1997 r. - sygn. akt U. 6/97, Dz.U. Nr 145 poz. 981.

²³ T. Zalasieński, *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008, s. 51.

²⁴ Por. S. Bułajewski, *Zasady prawidłowej legislacji podczas tworzenia aktów prawa miejscowego w Polsce*, „Studia Prawnoustrojowe” nr 29, 2015, s. 41.

opiniodawców”²⁵. Wydaje się jednak, że dla prawodawcy, konsultacje społeczne i wsluchanie się w głos doktryny są wyłącznie „przykrym” obowiązkiem, któremu i tak nie zawsze czyni zadość²⁶.

TEMPO I SPOSÓB WPROWADZENIA ZMIAN W PRAWIE KARNYM

Na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²⁷ w procedurze karnej pojawiła się nowa instytucja, tzw. warunkowy dozór Policji. Środek ten już w momencie jego wprowadzenia wywołał kontrowersje. Ustawodawca zdecydował bowiem o wprowadzeniu go odrębną ustawą, a nie jak wynikałoby z zasady prawidłowej legislacji w ramach nowelizacji Kodeksu postępowania karnego. Podpisana przez Prezydenta RP w grudniu 2022 r. ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw²⁸ „nie jest pozbawiona wad proceduralnych w związku z konstytucyjną zasadą trzech czytań sejmowych i charakterem poprawek, które nie mogą wykraczać poza zakres pierwotnego projektu ustawy (art. 119 Konstytucji). Dotyczy to przepisów Kodeksu wykroczeń o kradzieży, paserstwie i zniszczeniu rzeczy, których zmiany zostały zgłoszone dopiero po pierwszym czytaniu projektu na posiedzeniu Sejmu, a nie były objęte materiały przedłożenia. Niekonstytucyjność trybu uchwalenia przepisów w zakresie wskazanych wykroczeń może prowadzić do bezkarności sprawców. To właśnie z powodu wad proceduralnych analogiczną nowelizację Kodeksu karnego, uchwaloną w 2019 r. i poddaną prewencyjnej kontroli z inicjatywy Prezydenta, uznano w całości za sprzeczną z Konstytucją i nie weszła ona w życie”²⁹. Wskazane błędy w postępowaniu ustawodawcy, to tylko niektóre z uchybień, stanowiące zagrożenie dla bezpieczeństwa prawnego. Jedną z największych kontrowersji w zakresie tempa i sposobu wprowadzenia zmian w prawie i procesie karnym, wciąż pozostaje uchylene tzw. Wielkiej Nowelizacji³⁰, w ramach której wprowadzono obszerne zmiany w całym Kodeksie

²⁵ P. Poniatowski, K. Wala, M. Mozgawa, *Wstęp* [w:] *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, red. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala, Warszawa 2022.

²⁶ Zob. P. Czarnecki, *Najnowsza nowelizacja procedury karnej z 7.07.2022 r. – bez ładu, bez składu, bez pomysłu*, https://karne24.com/najnowsza-nowelizacja-procedury-karnej-z-7-07-2022-r-bez-ladu-bez-skladu-bez-pomyslu/?fbclid=IwAR0BYSPzNwKy3_mdp_zliZcZAli59Vx3NFA7f7yUb1Bdi7TQ9jYQ2lQFVDU dostęp: 12.12.2022 r.

²⁷ Dz.U. Nr 180, poz. 1493.

²⁸ Dz.U. poz. 2600.

²⁹ Apel 173 naukowców do Prezydenta o zawetowanie nowelizacji Kodeksu karnego, <https://karne24.com/apel-173-naukowcow-o-weto/>, dostęp: 22.12.2022 r.

³⁰ Ustawa z dnia 7 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247).

postępowania karnego, m.in. zwiększono kontrydiktoryjność postępowań sądowych w sprawach karnych, poszerzono dostęp do obrońcy z urzędu, wprowadzono możliwość zawierania porozumień procesowych, czy możliwość dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne zastosowanie środka karnego i wprowadzenie tzw. Antynoweli³¹. Wystarczy wskazać, że zasadniczo przepisy Wielkiej Nowelizacji weszły życie 01.07.2015 r., a następnie zostały usunięte lub zmienione po ośmiu miesiącach obowiązywania.

CHARAKTER WPROWADZANYCH ZMIAN

Obciążone wadami procedury legislacyjne, czy nadmierne tempo wprowadzenia zmian w zakresie prawa i procesu karnego, to tylko pobieżne problemy. Największe kontrowersje wywołują bowiem zakresy owych zmian, a co za tym idzie, daleko idące skutki ich wprowadzenia. Od wielu lat toczy się dyskusja na temat kształtu prawa karnego, który skutecznie ograniczyłby liczbę popełnianych przestępstw oraz zmian w procesie karnym, ułatwiając tym samym ściganie sprawców przestępstw, jak i poprawę efektywności działań organów procesowych. Ostatnio, zauważalna jest jednak tendencja do zwiększania znaczenia represyjności, nie tylko w zakresie środków zapobiegawczych w procesie karnym, ale ogólnie w zakresie polityki karnej państwa, co stoi w sprzeczności z zasadą bezpieczeństwa prawnego. Choć z represyjną polityką państwa w stosunku do oskarżonych mieliśmy już do czynienia w latach 2000-2001³².

Poczynione przez ustawodawcę zmiany legislacyjne doprowadziły do modyfikacji funkcji, jakie pełnią środki zapobiegawcze, niestety zmiany te nie mają charakteru pozytywnego i nie tylko nie służą zapewnieniu prawidłowego toku postępowania, ale utrudniają osiągnięcie trafnej reakcji karnej. Jak powszechnie wiadomo, funkcja wynika z celu, jakiemu dana instytucja ma służyć, co stanowi podstawowe kryterium, dzięki któremu można dokonać najlepszego spośród istniejących rozwiązań wyboru. To dzięki niej określa się zależność między celem i środkami służącymi jego realizacji. Środki zapobiegawcze spełniają kilka funkcji, które co prawda nie mają wpływu na zakres ich stosowania, ale umożliwiają ocenę skutków, jakie one wywołują. W literaturze przyjmuje się ich podział na zasadniczą – prewencyjną i akcesoryjną –

³¹ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437).

³² Wytyczne Prokuratora Generalnego skierowane do podwładnych, zawierały sugestię częstszego wyboru tymczasowego aresztowania, dla zapewnienia ochrony świadkom czy pokrzywdzonym przed ewentualną zemstą oskarżonych. Szerzej: A. Kiełtyka, *op. cit.*, s. 243.

ochronną i represyjną³³. Nie jest to jedyna klasyfikacja, jednak w sposób właściwy i wyczerpujący obrazuje całokształt poruszanej materii³⁴. Za najważniejszą i podstawową funkcję uznać należy zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania, polegającego na uniemożliwieniu oskarżonemu ucieczki, ukrywania się lub innego utrudniania postępowania prowadzącego do uniemożliwienia realizacji celów procesu karnego. Jest to powszechnie akceptowana funkcja o charakterze procesowym, której istnienie nie budzi wątpliwości. Natomiast zasadność pozostałych jest już kwestionowana. Funkcja ochronna (profilaktyczna) związana jest z zapobieżeniem popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa³⁵. W wielu porządkach prawnych dopuszcza się stosowanie środków zapobiegawczych na takiej podstawie. O wiele większe kontrowersje budzi jednak funkcja represyjna. Realizowana jest ona wówczas, gdy stosowanie danego środka jest wynikiem reakcji na czyn, o popełnienie którego podejrzewa się oskarżonego³⁶. Podkreśla się, iż środki zapobiegawcze nie powinny jej realizować, bowiem wówczas stanowiłyby antycypację kary³⁷ i byłyby swoistą „przedkarą”³⁸. Co więcej, w doktrynie postulowano nawet likwidację przesłanek stosowania środków zapobiegawczych, które taką funkcję pełnią³⁹. To właśnie one mają bowiem przesądzać choćby o podobieństwie tymczasowego aresztowania do kary pozbawienia wolności⁴⁰. Pomimo, iż ustawodawca nie przewiduje stosowania środków zapobiegawczych

³³ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, wyd. 9, Warszawa 2008, s. 422.

³⁴ Wyróżnia się również podział na funkcję procesową i pozaprocesową, gdzie ta pierwsza utożsamiana jest z zasadniczą, problemem natomiast jest niejednolite ujęcie tych drugich. J. Kosonoga przyjmuje, iż są to funkcje: prewencyjna, wychowawcza, antycypacji kary oraz restytucyjna, *ibidem*, *Funkcje środków zapobiegawczych*, WPP 2005, z. 4, s. 127. Natomiast B. Kuczevska i J. Tylman dodają jeszcze inne elementy, tj. prewencję ogólną oraz satysfakcję opinii społecznej, *ibidem*, *Podstawy tymczasowego aresztowania w praktyce prokuratorskiej*, [w]: *ibidem*, *Reforma prawa karnego*, Łódź 1994, s. 65. Z kolei R. Ponikowski oprócz powyżej wymienionych rozróżnia jeszcze funkcje: szczególnoprewencyjnego oddziaływania, wychowawczo-resocjalizacyjną oraz zabezpieczającą przed samosądem, *ibidem*, *Środki przymusu*, *op. cit.*, s. 412.

³⁵ S. Waltoś, *op. cit.*, s. 423.

³⁶ K. Buchała, S. Waltoś, *Zasady prawa i procesu karnego*, Warszawa 1975, s. 278.

³⁷ P. Hofmański, *Glosa do postanowienia SN z 11 października 1980 r.*, sygn. II KZ 180/80, PiP 1981, z. 7, s. 144. Tak też: B. Bieńkowska, P. Kruszyński (red.), C. Kulesza, P. Piszczek, *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2003, s. 296. Odmienne: J. Kosonoga, *Funkcje...*, WPP 2005, z. 4, s. 126.

³⁸ L.K. Paprzycki, *Przesłanki procesowego zatrzymania i tymczasowego aresztowania w Kodeksie Postępowania Karnego z 1969 r. i w projekcie kodeksu postępowania karnego*, [w:] Z. Doda, A. Świątłowski, J. Rybak, S. Waltoś (red.), Z. Wrona, *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 445.

³⁹ P. Kruszyński, *Podstawy tymczasowego aresztowania de lege lata i de lege ferenda*, [w:] P. Kruszyński (red.), *Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, Stud. Iur. 1997, z. 33, s. 161.

⁴⁰ L.K. Paprzycki, *op. cit.*, s. 445.

wyłącznie w celu realizacji funkcji represyjnej, to jednak zauważalna jest tendencja do zwiększania jej znaczenia.

Jałowe byłoby opowiadanie o zwiększeniu owej represyjności bez wskazania konkretnych przykładów, a jest to najbardziej zauważalne w przypadku dwóch środków zapobiegawczych – wspomnianego już warunkowego dozoru Policji (określonego w art. 275 § 3 kpk) oraz funkcjonującego od 2010 r.⁴¹ nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Głównym powodem wprowadzenia przez ustawodawcę tych dwóch instytucji nie było, jak w przypadku pozostałych środków zapobiegawczych, zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania (choć to oczywiście też, ale tylko pobocznie), ale przede wszystkim - poszerzenie zakresu ochrony osób pokrzywdzonych przestępstwem związanym z przemocą w rodzinie. Z tej też przyczyny środki te charakterem przypominają bardziej środki zabezpieczające, a nie zapobiegawcze i stanowią reakcję na czyn, w tym przypadku – przestępstwo związane z przemocą w rodzinie, o którego popełnienie podejrzewa się oskarżonego (wciąż jeszcze tylko podejrzewa – należy bowiem pamiętać o obowiązywaniu zasady domniemania niewinności). Warunkowy dozór Policji może być stosowany zamiast tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej lub innej osoby wspólnie z nim zamieszkującej, o ile opuści on lokal wspólnie zajmowany z pokrzywdzonym i określi miejsce swojego pobytu. Regulacja ta budzi pewne wątpliwości, które warto zasygnalizować. Obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania karnego nie precyzują pojęcia „lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym”, przyjmuje się więc, że może dotyczyć to lokalu mieszkalnego (mieszkanie, dom), pomieszczeń przynależnych (piwnica, strych, garaż) oraz pomieszczeń, w których oskarżony wraz z pokrzywdzonym prowadzą działalność zawodową⁴². Zgodnie z przyjętymi założeniami, nie ma znaczenia fakt, czy to oskarżony jest właścicielem lokalu. W takiej sytuacji zastosowanie warunkowego dozoru Policji doprowadzi do ograniczenia prawa własności oskarżonego. Może się bowiem zdarzyć tak, że to właśnie oskarżony będzie właścicielem zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym lokalu, wówczas to na nim spoczywać będą wszelkie obowiązki związane z wykonywaniem tego prawa, np. opłata czynszu,

⁴¹ Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2010 Nr 125, poz. 842.

⁴² K. Dudka, *Komentarz do art. 275 kpk*, [w:] M. Janicz, C. Kulesza, J. Matras, H. Paluszkievicz, B. Skowron, K. Dudka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. II*, Warszawa 2020, LEX/el. 2020, dostęp: 22.12.2022 r.

jednocześnie jednak pozbawiony on będzie możliwości faktycznego korzystania z lokalu. I choć oskarżony prawa własności nie traci, to jednak jest ono ograniczone⁴³. Jak wskazuje w swoim orzeczeniu Sąd Okręgowy w Białymstoku środek ten ogranicza prawa oskarżonego w jednym aspekcie, tj. korzystania z przedmiotu własności, nie narusza natomiast innych praw, m.in. prawa do pobierania pożytków, czy dysponowania przedmiotem własności⁴⁴. Jeśli jednak decyzja o zastosowaniu warunkowego dozoru Policji dotyczyć ma lokalu, w którym wraz z pokrzywdzonym prowadzi on działalność zawodową, wówczas doprowadzi ona do pozbawienia oskarżonego możliwości zarobkowych ze względu na pozbawienie go możliwości wykonywania zawodu. Pewne wątpliwości z zakresu bezpieczeństwa prawnego budzi też fakt, że ustawa nie przewiduje obowiązku określenia czasu stosowania warunkowego dozoru Policji, choć ze swej istoty środek ten winien być stosowany okresowo, najpóźniej do prawomocnego zakończenia postępowania (ewentualnie przystąpienia do odbywania kary), dodatkowo należy pamiętać, że po stronie organów procesowych leży obowiązek stałej weryfikacji przesłanek stosowania danego środka zapobiegawczego i jego zmiany w przypadku stwierdzenia, że wystarczające dla realizacji celów postępowania karnego będzie zastosowanie środka mniej dolegliwego.

Obawę budzi również zawrotne tempo ustawodawcy do poszerzania katalogu środków zapobiegawczych i choć uzasadnienia takiego stanu rzeczy szuka się w chęci ograniczenia stosowania tymczasowego aresztowania, przystosowania się do międzynarodowych standardów⁴⁵, czy ograniczenia niekorzystnych dla Polski wyroków ETPCz⁴⁶, to jednak nieprzemysłane wprowadzanie nowych instytucji, bądź dodatkowych i zbędnych regulacji, nie tylko nie wpływa na częstotliwość stosowania środka detencji, ale zaburza harmonijność systemu (mowa tu oczywiście nie tylko o sposobie wprowadzenia do procedury danych środków, ale przede wszystkim, dalekosiężnych skutków, jakie ich stosowanie może wywołać). Przykładem takiej „zbędnej” regulacji jest art. 276a kpk, wprowadzony ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem,

⁴³ J. Kosonoga, *Warunkowy dozór Policji*, [w:] J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego – propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor B. Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008.

⁴⁴ Wyrok SO w Białymstoku z 20.05.2016 r., III Ko 44/16, LEX nr 2153086, dostęp: 22.12.2022 r.

⁴⁵ Uświadomienie sędziom i prokuratorom biorącym udział w stosowaniu tymczasowego aresztowania o konieczności jego ograniczania oraz rozważenie stosowania środków alternatywnych sugerowano m.in. w rezolucji Komitetu Ministrów Rady Europy z 6 czerwca 2007 r. - Tymczasowa Rezolucja KM/ResDH (2007)75 dotycząca wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w 44 sprawach przeciwko Polsce dotyczących nadmiernej długości aresztów tymczasowych, http://www.bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/zalecenia/tymczasowa_rezolucja.rtf, data dostępu: 22.12.2022 r.

⁴⁶ Szerzej: I. Zgoliński, *Podstawowe problemy polskiej instytucji aresztu tymczasowego*, PiP 2008, z. 8, s. 66.

przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw⁴⁷, na podstawie którego można nałożyć na oskarżonego o przestępstwo popełnione w stosunku do członka personelu medycznego pewne obowiązki w ramach zastosowania środków zapobiegawczych. Jak słusznie jednak wskazuje K. Dudka: „Analiza komentowanego przepisu prowadzi do jednoznacznego wniosku, że nie jest to żaden nowy środek zapobiegawczy, lecz stanowi superfluum ustawowe do regulacji zawartej w art. 275 § 2. W rzeczywistości jest to jedynie kazuistyczne wyliczenie obowiązków, jakie mogą być nałożone na oskarżonego o przestępstwo popełnione w stosunku do członka personelu medycznego, w związku z wykonywaniem przez niego czynności opieki medycznej lub osoby przybranej personelowi medycznemu do pomocy w związku z wykonywaniem tych czynności. Zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego na wskazaną odległość, zakaz kontaktów lub zakaz publikacji, w tym za pośrednictwem systemów informatycznych lub sieci telekomunikacyjnych treści godzących w prawnie chronione dobra pokrzywdzonego mogą być nakładane w ramach dozoru Policji w trybie art. 275 § 2 k.p.k. w stosunku do każdego oskarżonego, a nie tylko tego, który popełnił przestępstwo na szkodę personelu medycznego.”⁴⁸ Choć w art. 275 § 2 kpk zawiera wyliczenie obowiązków, jakie w ramach dozoru Policji może nałożyć na oskarżonego organ procesowy (są to m.in.: zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu, nakaz zgłaszania się do organu dozoru w określonych odstępach czasu, nakaz zawiadamiania o zamierzonym wyjeździe oraz o terminie powrotu, zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym lub z innymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób na wskazaną odległość, zakaz przebywania w określonych miejscach), to nie ma ono charakteru zamkniętego. Organ może bowiem wprowadzić inne nakazy lub zakazy określonego zachowania, ograniczające swobodę oskarżonego, niezbędne do wykonywania dozoru i realizacji zakładanego celu stosowania tego środka.

Kolejna, niepokojąca z punktu widzenia bezpieczeństwa prawnego zmiana, dotyczy podstaw orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania, o których mowa w art. 249a kpk. W pierwotnym brzmieniu przepis ten zakładał, że „Podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy. Sąd, uprzedzając

⁴⁷ Dz.U. poz. 568.

⁴⁸ K. Dudka, *Komentarz do art. 276a kpk*, [w:] M. Janicz, C. Kulesza, J. Matras, H. Paluszkiewicz, B. Skowron, K. Dudka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2020, LEX/el. 2020, dostęp: 22.12.2022 r.

o tym prokuratora, uwzględnia z urzędu także okoliczności, których prokurator nie ujawnił, po ich ujawnieniu na posiedzeniu, jeżeli są one korzystne dla oskarżonego”⁴⁹. Rozwiązanie to stanowiło jedną z gwarancji realizacji prawa do obrony przez podejrzanego. Podejrzany i/lub jego obrońca, znając materiał dowody, mogli bowiem przeprowadzić przeciwdowody, mając tym samym realny wpływ na decyzję sądu o zastosowaniu najsurowszego ze środków zapobiegawczych. Jednak po ośmiu miesiącach jego obowiązywania ustawodawca zdecydował się na zmianę, która w znacznym stopniu ograniczyła prawo podejrzanego do obrony. Obecnie przepis dopuszcza możliwość zastosowania lub przedłużenia tymczasowego aresztowania również na podstawie dowodów z zeznań świadków, których treść nie jest znana nie tylko podejrzanemu, ale również jego obrońcy (w sytuacji, gdy zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej).

Poza zmianami w zakresie procedury karnej, równie niepokojące są najnowsze zmiany w zakresie prawa karnego materialnego. Na początku grudnia 2022 r. polski ustawodawca zaostrzył kary za niektóre przestępstwa, podniósł górną granicę kary pozbawienia wolności z 15 do 30 lat, wprowadził karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia, wyposażył prokuratorów w dodatkowe uprawnienia (prowadzące do naruszenia standardu równości broni między stronami w postępowaniu karnym). Zdaniem Wiceministra Sprawiedliwości wszystkie te zmiany niosą ze sobą jasny przekaz – „przestępstwo nie popłaca”⁵⁰. Jak bowiem wskazano w Uzasadnieniu do projektu Ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵¹: „Nie znajduje empirycznego potwierdzenia teza, jakoby obecna polityka kryminalna była wystarczająco represyjna. Z perspektywy konieczności zmniejszania przestępczości należy podkreślić, że traktowanie danych statystycznych wskazujących na wzrastającą dynamikę przestępczości w ogólności lub przestępczości określonego rodzaju, jako koniecznego uzasadnienia jakichkolwiek modyfikacji zakresu penalizacji lub punitowności prawa karnego, wskazuje na wąskie, kryminologicznie zorientowane postrzeganie roli prawa karnego jako instrumentu służącego jedynie zachowaniu status quo. Ujęcie takie abstrahuje od aksjologicznej podstawy tej gałęzi prawa,

⁴⁹ Przepis w pierwotnym brzmieniu wprowadzony Wielką Nowelizacją, wszedł w życie 01.07.2015 r., a następnie został gruntownie zmieniony w kwietniu 2016 r.

⁵⁰ Prezydent RP podpisał przełomową reformę Kodeksu karnego, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/prezydent-rp-podpisal-przelomowa-reforme-kodeksu-karnego>, dostęp: 22.12.2022 r.

⁵¹ Lex/el., dostęp: 22.12.2022 r.

ukierunkowanej na redukcję liczby naruszeń porządku prawnego, zwłaszcza godzących w najistotniejsze dobra prawne, a także na wzmacnianie ochrony osób pokrzywdzonych lub zagrożonych przestępstwem. Przy uwzględnieniu takich celów względna stabilizacja poziomu przestępczości nie stanowi trafnego kryterium oceny efektywności systemu prawa karnego. Racjonalne zaostrenie prawa karnego, w szczególności ukierunkowane na zwalczanie zachowań godzących w dobra prawne o kardynalnym charakterze, stanowi przejaw nowoczesnej polityki karnej, wzmacniając faktyczny poziom ochrony bezpieczeństwa obywateli”. Trudno jednak zgodzić się, iż wprowadzone rozwiązania stanowią „przejaw nowoczesnej polityki karnej”, ich dogłębna analiza prowadzi wręcz do przeciwnych wniosków. Ich wprowadzenie oznacza, że prawo karne przestanie dążyć do resocjalizacji sprawcy przestępstwa, a skupi się jedynie na represji. Kara powinna być reakcją na przestępstwo, a stopień jej surowości powinien zależeć między innymi od stopnia winy sprawcy i społecznej szkodliwości czynu. Kara powinna być współmierna do szkody wyrządzonej przez sprawcę. Powinna spełniać funkcję ochronną, gwarancyjną i kompensacyjną, nie powinna stanowić jedynie odpłaty. Kara, która pełni jedynie funkcję represyjną przestaje być sprawiedliwa. Dodatkowo warto zauważyć, że sprawca pozbawiony możliwości ubiegania się o warunkowe zwolnienie staje się bardziej niebezpieczny, zarówno dla siebie, jak i jego otoczenia (więźniów, funkcjonariuszy). Trudno w takiej sytuacji mówić o humanitarnym karaniu. Skutki wprowadzonych ostatnio zmian mogą być zatem odmienne od zamierzonych.

PODSUMOWANIE

Polityka karna państwa nakierowana na penalizację życia publicznego w celu realizacji funkcji prawa karnego, od zawsze wzbudzała ożywione dyskusje w społeczeństwie. Jej kreowanie stanowi bowiem poważny oręż w rękach władzy. Nie ulega wątpliwości, że prawidłowo skrojona i dostosowana do aktualnych czasów polityka, stoi na straży porządku prawnego w danym państwie. Jednak efektywność działań podejmowanych w jej ramach uzależniona jest od przyjętego przez władze modelu działań organów administracji publicznej, wśród których wymienia się model represyjny, umiarkowany oraz łagodny⁵². Powszechnym poglądem jest stwierdzenie, że im bardziej represyjna polityka karna, tym mniejszy jest odsetek przestępczości. Badania wykazały jednak, że wprowadzenie ostrzejszego kursu polityki karnej

⁵² S. Pikulski, *Polityka karna w Polsce z perspektywy międzynarodowej*, „Białostockie Studia Prawnicze”, z. 6, 2009, s. 15-17.

nie zawsze wiąże się ze spadkiem przestępczości, a czasami wręcz przeciwnie – jej wzrostem⁵³. Pomijając jednak socjologiczny aspekt tego zagadnienia, należy zauważyć, że kreowanie polityki kryminalnej stanowi istotny obowiązek, jak i prawo władzy państwowej, który wymaga od niej roztropności oraz w szczególny sposób przestrzegania fundamentalnych zasad określających porządek prawny danego państwa, w tym zasady praworządności, jak również pewności prawa, rozumianej jako zapewnienie jednostce bezpieczeństwa prawnego. Celem ustawodawcy w tym zakresie powinno być bowiem takie kształtowanie unormowań karnoprawnych, które będą cechowały się pewnością oraz ich przewidywalnością, co skutkować będzie zwiększeniem poczucia zaufania obywateli względem państwa. Przeprowadzona analiza wskazuje jednak pewne niedociągnięcia ze strony władzy w kształtowaniu poczucia bezpieczeństwa prawnego. Nieracjonalność decyzji, brak przestrzegania określonych procedur, brak wsłuchania się w poglądy doktryny, czy dyskrecyjne podejmowanie działań zaostrzających kurs polityki kryminalnej, może budzić wręcz odmienne odczucia wśród jednostek – stan niepewności i zagrożenia.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENICTWO

LITERATURE

- Apel 173 naukowców do Prezydenta o zawetowanie nowelizacji Kodeksu karnego*, <https://karne24.com/apel-173-naukowcow-o-weto/>, dostęp: 22.12.2022 r.
- Butajewski S., *Zasady prawidłowej legislacji podczas tworzenia aktów prawa miejscowego w Polsce*, „Studia Prawnoustrojowe” nr 29, 2015, s. 41.
- Maslow A.H., *Motywacja i osobowość*, Warszawa: Wydawnictwo PAX, 1990.
- Chojnacki W., *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa*, w: *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, B. Wiśniewski (red.), Szcztyno 2011, s. 15.
- Cieślak M., *Polska procedura karna*, wydanie III, Warszawa 1984.
- Czarnecki P., *Najnowsza nowelizacja procedury karnej z 7.07.2022 r. – bez ładu, bez składu, bez pomysłu*, https://karne24.com/najnowsza-nowelizacja-procedury-karnej-z-7-07-2022-r-bez-ladu-bez-skladu-bezpomyslu/?fbclid=IwAR0BYSPzNwKy3_mdp_zliZcZAli59Vx3NFA7f7yUb1Bdi7TQ9jYQ2IQFVDU dostęp: 12.12.2022 r.
- Hofmański P., E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 1*, Warszawa, 2007.
- Jaroch W., *Polityka karna – strategia punitywna czy liberalna*, „Studia Prawnoustrojowe” nr 15, 2012, s. 49-50.
- Kiełtyka A., *Środki zapobiegawcze w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, [w:] E. Dynia, C. P. Kłak (red.), *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, Rzeszów 2005, s. 246.
- Pikulski S., *Polityka karna w Polsce z perspektywy międzynarodowej*, „Białostockie Studia Prawnicze”, z. 6, 2009, s. 15-17.
- Poniatowski P., K. Wala, M. Mozgawa, *Wstęp* [w:] *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, red. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala, Warszawa 2022.

⁵³ *Ibidem*, s. 15-16.

Ponikowski R., *Środki przymusu*, [w:] R. Ponikowski, W. Posnow, Z. Świda (red.), *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 410.

Potrzeszcz J., *Bezpieczeństwo prawne w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, "Roczniki Nauk Prawnych", 2006, T. 16, nr 1, s. 10-11

Potrzeszcz J., *Podmiot bierny a podmiot czynny bezpieczeństwa prawnego*, "Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie", 2015, T. 8, s. 78.

Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa, 1996.

Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1978.

Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, wyd. 9, Warszawa 2008.

Zagrodnik J. (red.), *Proces karny*, Warszawa 2019

Zalasiński T., *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008

ŹRÓDŁA SOURCES

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz. 1493).

Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 125, poz. 842.

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600).

Ustawa z dnia 7 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247).

Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437).

Wyrok SO w Białymstoku z 20.05.2016 r., III Ko 44/16, LEX nr 2153086, dostęp: 22.12.2022 r.

Wyrok TK z dnia 25 listopada 1997 r. - sygn. akt U. 6/97, Dz.U. Nr 145 poz. 981.

Wyrok TK z dnia 16 maja 2000 r., P 1/99, OTK 2000, z. 4, poz. 11.

Wyrok TK z dnia 14 czerwca 2000 r. sygn. akt P. 3/2000, Dz.U. Nr 50, poz. 600.

Wyrok TK z dnia 17 grudnia 2003 r., SK 15/02, OTK-A 2003, z. 9, poz. 103.

Wyrok TK z dnia 13 marca 2007 r., K 8/07, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 26.

Wyrok TK z dnia 8 stycznia 2008 r., P 35/06, OTK-A 2008, z. 1, poz. 1.

Copyright (c) 2022 Małgorzata Czerwińska, Paweł Zając

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Share Alike 4.0 International License.